

folk/ed. Derg, 2020; 26(4): 1013-1018

Kitap Tanıtımı

Fang Fang: *Wuhan Günlüğü**

(Çev.) Sezen Kiraz

Mutlu Binark**

Yazar Fang Fang'ın *Wuhan Günlüğü* (武汉日记) adlı karantina günlüğünün doğrusu Türkçe'ye çevrilmesini beklemiyordum. Bilgi Yayınevi'nden İngilizce'den Türkçe'ye çevirilen günlük benim için bir sürpriz oldu. Fang Fang (方方), yazar Wang Fang'ın(汪芳) mahlası. Fang, Nanjing doğumlu ve 1978 yılında Çin Dili ve Edebiyatı okumak için Wuhan Üniversitesi'ne gitmesinden bu yana, Wuhan'da yaşıyor. Romanı *Feng Jing* (风景) ile 1987-1988 yılında Lu Xun Edebiyat ödülünü kazandı. Hubei eyaletinin merkezi Wuhan'ın Covid-19 ile tanışmasını, ardından virüsün yayılması nedeniyle merkezi hükümetin Çin Yeni Yılı'nın başlangıcında kenti kapatması üzerine Weibo'daki¹ sosyal medya hesabı üzerinden yaşadıklarını yayınlayan Fang'ın günlüğü Haziran 2020'da Harper Collins tarafından Michael Berry'in çevirisiyle yayınlandı. Daha günlük İngilizce'ye çevrilmeden yazar, Çin içerisinde gerek parti-devlet yönelimli geleneksel medyada gerekse sosyal medya platformlarında siyasal ve toplumsal linçe uğradı. Günlüğündeki gözlemlerinin Çin hükümetini sorumsuz gösterdiği, gözlemlerinin gerçeği yansıtmadığı ile ilgiliydi Çin anakıtasındaki eleştiriler.

Fang'ın günlüğü'nü değerli kılan, bir yazarın yaklaşık 10 milyonluk nüfusuyla karantina alınan bir kentte kapatılma deneyimini, virüs karşısında sıradan insanların yaşadığı kaygıyı, terk edilmişlik duygusunu ve belirsizlik deneyimini, kent sakinlerinin gösterdiği dayanışma

* Ankara: Bilgi Yayınevi. ISBN: 978-975-22-0921-3, 257 sayfa

** Bu kitap tanıtımı yazısı Prof. Dr. Mutlu Binark tarafından hazırlanmıştır (Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi. binark@hacettepe.edu.tr).

pratiklerini, günümüz Çin toplumu ve kültürünü de anlamamızı sağlayacak şekilde gün be gün aktarması. Çin’de siber uzamın parti-devlet ve platform kapitalistlerinin işbirliğiyle ÇKP’nin hegemonyasının tesisi için erişim yasakları ve sansür mekanizması düzenlendiğini (Keten, 2020; Özsu, 2020; Ergenç ve Özsu, 2020, Ünal ve Binark, yayın aşamasında) belirtmek gerekli. Bu nedenle, yazarın Weibo’da Wuhan’daki karantina günlerini Çin kamuoyu ile paylaşması, Çin sosyal mediasında adeta kırmızı çizgilerin sınırının zorlanması deneyi gibi. Fang’ın “Kötü haberleri gizlerken iyi haberleri bildirmek, insanların gerçeği söylemesini önlemek, halkın olayların gerçek doğasını anlamasını engellemek ve bireyin hayatını küçümsemek gibi kökleşmiş alışlageldik davranışlar toplumumuza karşı büyük misillemelere, halkımızın tarifsiz yaralar almasına... yol açtı” (2020:17) cümlesi, kanımca, Türkiye gibi ifade ve bilgiye erişim özgürlüğünün kısıtlılığı konusunda dünyada sicili oldukça kabarık olan², iktidar rejiminin hesapverilebilirlik ve şeffaf yönetim ilkelerini hiçe saydığı bir dönemde, oldukça manidar. Zaten, kanımca günlük boyunca Çin’de ifade ve bilgiye erişim özgürlüğü konusunda Fang’ın yaptığı yorumlar, kamuoyunu kendi seslerini çıkarmaya, sözlerini dolaşıma sokmaya daveti, Çin’de parti-devlet yetkililerini rahatsız eden söylem. Günlüğün yazımı sırasında da, Fang Weibo’daki gönderilerinden bazılarının kaldırıldığını gözlemliyor (2020:41).

Yazar, günlüğüne “İlk günlük kaydımı yazmak için SinaWeibo hesabıma girdiğimde ne peş peşe elli dokuz kayıt daha yazacağımı, ne de her gece ayakta kalıp bir sonraki bölümü bekleyen on milyon okurum olacağını hayal edebilirdim” (2020:13) cümlesiyle başlıyor. Günlük, 8 Nisan tarihinde Wuhan’ın 76 günlük karantinadan sonra açılmasıyla sona eriyor. Pandemi günleri aslında yaratıcı alanlarda çalışan sanatçıların -yazarların, şarkıcıların, yönetmenlerin- sosyal medya platformlarını eş anlı ve eşansız dünyanın dört bir yanındaki hayranlarına ulaşmak için kullandıkları önemli iletişim kanallarına dönüştü. Basılı bir kitabınız belki bin kişi tarafından okunabilecekken, sosyal medya platformlarında günlük olarak paylaştığınız gönderiniz, özkitlesele iletişim kanalıyla belli bir okur kitlesine ulaşabilmekte, bir stadyumdaki canlı konseriniz koltuk sayısı ile sınırlı dinleyici kitlesine ulaşabilecekken, YouTube, VLive ya da Instagram’da milyonlarca izleyiciye ulaşabilmekte ve yeniden yeniden izlenebilmektedir. Fang’ın da Weibo üzerinden günlüğü platformun ağdaş kamu yaratması olanağını kullanarak, Çin içinde Wuhan’da olup bitenlerin farklı bir pencereden bilinmesine katkı sağlamıştır. Örneğin, Wuhan’ın merkezi hükümet liderleri tarafından ziyareti sırasın-da, Çin parti-devlet güdümlü mediasının ürettiği başarı ve birlik söylemsel pratiğine karşı, gerçekte, Wuhanlıların pencerelerinden bu gösteri durumunu kınayan haykırıışları, Fang tarafından “Bu insanlar pencerelerinden bağırmasaydı, liderler insanların yaşadıkları zorlukları nasıl bilebilirlerdi? Sessiz kalıp bu gösteriye uyum sağlasalardı en sonunda acı çekecek olanlar onlar değil miydi? Bu yüzden insanların haykırması gereken bir şeytir. Eğer sosyal ilerleme istiyorsak, en azından şaşalı sahte gösterilere bir son verecek işe başlayabiliriz” (2020:238) şeklinde dile getiriliyor.

Fang'ın günlüğü, Çin Yeni Yılı'nın Çin tarzı sosyalizmin ideolojisinin ve tüketim kültürünün *assemble* olduğu günümüz Çin toplumunda, aileyi, akrabaları ve çalışanları bir araya getiren önemli rolüne işaret etmekte. Dünyanın en büyük ekonomisine, mobil iletişim altyapısı üzerinden büyük bir platform ekonomisine, Avrupa-Asya-Güney Asya ve Afrika'yı altyapı yatırımları birbirine entegre eden Kuşak ve Yol Girişimine sahip Çin gibi bir ülkede, Covid-19 sürecinin yönetiminde yaşanan karmaşa ve durumun Çin Yeni Yılına kadar gizlenmesi, yeni tip SARS virüsünü tespit edip yetkililere duyuran Dr. Le Wenliang'ın yerel ÇKP yönetimi tarafından cezalandırılması ve Wuhan Merkez Hastanesinde Covid-19 kaparak yaşamını yitirmesi, Hubei Film stüdyosunda yönetmen Chang Kai'nin korona virüs nedeniyle ölmesi Fang'ın kitabında ele alınan temalar arasında. Fang, "Bir gazetecinin Çinli bir yazarla yaptığı bir röportajı gördüm, yazar röportajda "virüse karlı sağlam bir başarı kazanılmasından" bahsediyordu. Nutkum tutuldu. Wuhan'a bir bak' Bütün bir ülkeye bak! Milyonlarca insan korku içinde yaşıyor, binlerce insan hayatları pamuk ipliğine bağlı halde hastanelerde yatıyor, sayısız aile mesleği yok olmuş durumda. "Kazanç" bunun neresinde? "Zafer" bunun neresinde?" (2020:47) diye, Çin parti-devlet propaganda makinesinin sıradan insanların acılarını ve deneyimlerini ezen ve yok eden virüse karşı başarı söylemini eleştirmekte. Fang'ın Çin'de toplumsal ve siyasal olarak yanlışları kabul etme ve hesap vermeye ilişkin saptaması da dikkat çekici: "Çin halkı hiçbir zaman kendi hatasını kabul etmeye düşkün olmamıştır; pişmanlık duyguları çok güçlü değildir ve ortaya çıkıp bir suç üstlenmeleri de pek olası değildir. Belki de bu, geleneklerimiz ve kültürümüzle bağlantılıdır" (2020:53). Tüm kültürel pratiklere yönelik çok genellemeci bir bakış olsa da, Çin'de yaşanan Kültür Devrimi, Dörtlü Çete baskısı, Tiananmen protestosunun ordu tarafından bastırılması, günümüzde de Hong-Kong'daki protestolara karşı merkezi hükümetin sert tepkisi gibi siyasal ve toplumsal olaylar düşünüldüğünde, toplumsal ve siyasal yanlışlara yönelik bireysel özdüşünümünden ziyade, kolektif suçlama ve cezalandırmanın daha yerleşik bir pratik olduğunu görüyoruz.

Wuhan'da kapatılmayla birlikte, maske bulmakta yaşanan sıkıntıyı Fang arkadaş çevresinden gelen destek ile aşıyor. Evde kalma süresinde günlük rutinini, neler yaptığını, kimlerle iletişim kurduğunu, ne yediğini, ne pişirdiğini de paylaşıyor yazar. 4 Mart tarihinde Fang günlüğe "İnternet alışverişi, art arda bir şeyler izlemek, uyumak: Hayatımız artık böyle" yazıyor. Alışveriş için çıktığında, dükkânını işleten kişiye salgın sırasında hasta olmaktan korkup korkmadığını sorunca, kadın şu yanıtı veriyor "Yaşamaya devam etmemiz gerek, sizin de öyle!" (2020:49). Bu cümlede toplumun tüm bireylerinin hayatta kalmasının organizma olarak birbirine bağlı olduğunu gösteriyor. WeChat üzerinden günlük alışveriş için organize olan mahalle sakinlerini, kentte karantınayı belgeleyen gençlerin işbirliğini anlatıyor yazar. Fang, Wuhan'da sıradan insanların kapatılmaya ile yaşamak için temel gelirden yoksun kaldıklarını, ne zaman işe döneceklerini bilmeden kaygı içinde evlerinde yaşamalarını, Wuhanlıların kendilerini kaybolmuş gibi hissettiklerini, kendi kaderini kontrol etme güçlerini yitirdikleri için karanlıkta bocaladıklarını gözlemliyor. Fang, Wuhan'da hastaneleri anlatmıyor, ne de

sağlık çalışanlarını. Gündelik yaşam rutinlerini ortadan kaldıran salgının sıradan insanların yaşamlarını nasıl parçaladığını paylaşıyor; virüsten vefat eden annesi için kızının cenaze töreni düzenleyememesindeki acıyı aktarıyor: “Çin kültüründe ölüm ritüelleri hayatımızın merkezindedir, belki de yaşama biçimimizden bile daha önemlidir” (2020:55). Wuhan’da salgınla mücadele için, Çin tıbbi ve Batı tıbbının birlikte kullanılmasına da yer veriyor yazar (2020:91). Wuhan’da yalnız yaşayan yaşlıların kapatılmayla birlikte yaşadıkları güçlükleri anlatıyor, Fang. Böylece nüfusu giderek yaşlanan Çin’de de yaşlanmanın süregiden eşitsizlikleri yeniden ürettiğini görebiliyoruz. Çin’de çocuklarının ailelerini terk edip, başka kentlere iş nedeniyle taşınmaları, ailenin yaşlılarının “boş kafes” olarak adlandırılan evlerde yalnız başlarına kalmalarına neden oluyor.

"Fakat asıl söylenmesi gereken şey şu ki bir ülkenin medeniyet seviyesinin ne en uzun gökdeleni inşa etmek ya da en hızlı arabayı kullanmakla, ne de silah sisteminizin gelişmişliği ya da ordunuzun gelişmişliği ile ilgisi vardır. Ne kadar ileri teknoloji sahibi olmanızla, hatta sanatsal başarılarınızla da ilgili değildir, hele resmi hükümet toplantılarınızın şaşasıyla, havai fişek gösterilerinizin göz alıcılığıyla, hatta dünyaya ne kadar turist kazandırdığınızla da hiç ilgisi yoktur. Gerçek olan tek bir sınav vardır, o da toplumunuzun en zayıf, en korunmasız üyelerine davranış biçiminizdir "(Fang, 2020:176-177).

Wuhan Günlüğü’ndeki bu paragraf, ÇKP Genel Sekreteri Xi JinPing’in “Çin Rüyası” söylem ve politikasına yönelik somut bir eleştiridir. Xi Jin Ping’in “Çin Rüyası” (Economy, 2018) söylem ve politikası, Çin için, halkın refah düzeyinin artırılması, ekonomik kalkınma ile Batılı ülkeler ve Japonya ile her alanda eşit şartlara sahip küresel aktör/büyük güç olmak, içeride toplumsal ve siyasal istikrarın sağlanmasıdır.

Fang, karantina sürecinde Wuhanlıların yaşadığı yalıtılmışlık ve dışlanmışlık hissi nedeniyle, İnternet sansürçülerine de şöyle sesleniyor: “Wuhan halkının sesini yükseltip ne istiyorlarsa söylemelerine izin verseniz iyi olur” (2020:88). Kamuoyunun yaşanan trajedi karşısında sesini duyurması, toplumun psikolojisi açısından gerekli. Çünkü sağaltıcı bir rolü var bu paylaşımların. Medya ve sosyal medyada virüse ilişkin komplo teorileri üretmek, enformasyon düzensizliğini beslemek yerine, şeffaf ve nitelikli enformasyon paylaşmak, kamuoyunun yaşadığı kaygıyı ve umutsuzluğu ortadan kaldırabilir. Fang’ın kendisi de Weibo’da günlüğü ilerledikçe, toplumsal linçe hedef haline geliyor (114-116, 120-121). Fang, WeChat’te toplumsal panik yaratmakla suçlanıyor. Yazarın yanıtı, bu noktada dikkat çekici: “...bağımsız bir yazar olarak ben, olayları yalnızca kendi küçük bakış açımıyla görüyorum. Yalnızca kendim ve hayatımdaki gerçek insanların etrafında yaşanan küçük detaylara dikkat edip onları deneyimleyebiliyorum.” (2020:130-131). Fang, böylesi önemli bir tarihi moment’te, olay ve olguları uzmanlık alanı gereği, yazarak kayda alıyor. “Kurgu, insan duygularının dünyasını kucaklayan daha geniş bir alanı ifade etme yetisine sahiptir” (131), derken Fang, edebiyata toplumda eşitsiz ve güçsüz konumda olanlara ses olma misyonu biçmektedir. “Bana bakın; bu günde bütün bu önemsiz gündelik olayları kaydeden bir romancıyım

fakat yine de gözlemlmek, düşünmek, deneyimlemek ve en sonunda kalemi kağıdı elime almakla bir şekilde edebiyatımın yolunu izliyorum” (132).

Fang 21 Şubat'ta günlüğüne “Vücudumu ülkeye bağlıyorum, peki ya karım ne olacak?” (150) cümlesi ile başlıyor. Xiao Xianyou adlı hastanın, korona virüs nedeniyle ölmeye önce yazdığı vasiyeti aktaran yazar, ülkenin gazetelerinin, cümlelerin ilk üç sözcüğünü yayınladıklarına dikkat çekiyor. Sansürün, toplumu gerçeklerden koruma mekanizmasına dönüştüğünü Fang'ın bu örneği çok iyi somutlamakta. Sansüre karşı, Fang otosansüre de karşı çıkarak, siber uzamı bir mücadele alanı olarak görmekte ve mücadelesini de şu sözlerle aktarmakta:

"Birkaç gün önce en sonunda Weibo hesabımı tekrar etkinleştirdiler. İlk başta Weibo'ya dönmeye çekindim, sanırım beni hayal kırıklığına uğrattıklarını söyleyebiliriz. Ayrıca Weibo'da pek çok soysuz var ve birkaç sınıf arkadaşım kendimi zarar görmekten korumam için siteden uzak durmamı önerdi. Fakat bunu etrafıca düşündükten sonra hesabımı tekrar kullanmaya karar verdim. Birkaç gün önce şu sözlerle biten bir ses kaydı duydum: “Dünyayı soysuzların eline bırakmayım!” Aynı sebepten dolayı sevgili Weibo'mu o soysuzların eline bırakmamaya karar verdim. En azından Weibo'nun internet görgü kurallarını uygulamayan kişileri kara listeye alma yöntemi var; bu yüzden peşime düşen herkesi tek tek bildirebilirim. Bu kara liste koruyucu bir kıyafet, o hastalık saçan soysuzları karantinaya almak için kullandığım N95 maskem!" (Fang, 2020:177).

Fang'ın *Wuhan* Günlüğü, pandeminin Çin'de nasıl deneyimlendiğini aktarırken, aslında Türkiye içinde üzerinde düşünülecek konulara işaret ediyor: rejimin hesapverebilmesi ve şeffaf olması gereği, kamuoyunun ifade ve bilgiye erişim özgürlüğü, toplumsal ve siyasal linç kampanyaları ile geleneksel medya ve sosyal medya platformlarında korona virüse karşı zafer kazanıldığını üreten söylemler. Bu nedenlerden ötürü, günlüğün Türkiyeli okurlar tarafından okunmasını öneririm. Kanımca, günlüğü değerli kılan bir diğer özelliği de, yazarın Weibo'da gönderi paylaşma edimini, yazar olarak siyasal ve toplumsal bir sorumluluk olarak görmesi, Wuhanlıların sesi ve sözünü dillendirme amacını üstlenmesi.

Notlar

- 1 Twitter'a benzer bir platform. <https://www.weibo.com/login.php>. Ancak, Sina Weibo, Twitter'dan farklı olarak Facebook ve haber sitesi arayüzlerine benzer bir şekilde gündemi, temalar ve kullanıcı yorumları temelinde sunar. Gündem konularının altında kullanıcılar birbirlerine yorum yazarlar. Bir tema altındaki tartışmayı 200-300 milyon kullanıcı okurken, bir tema minimum 10.000 yorum almaktadır.
- 2 Bu konuda bakınız: <https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-07/Perceptions%20towards%20Freedom%20of%20Expression%20in%20Turkey%202020%20%281%29.pdf>

Kaynaklar

- Ergenç, C., Özsu, G. 2020. Çin yükselirken kamuoyu savaşları. *Asya'da Popüler Kültür ve Medya*. Der. M. Binark, Ankara:UMAG. 69-98.
- Economy, E. 2018. *The Third Revolution: Xi Jinping and the New Chinese State*. New York: Oxford University Press.
- Keten, E.T. 2020. Çin'de Medya Sistemi, *Asya'da Popüler Kültür ve Medya*. Der. M. Binark, Ankara:UMAG.19-46.
- Özsu, G. 2020. Çin'e Özgü' İnternet ve Sosyal Ağlar: Büyük Çin Güvenlik Duvarı'nın İçi ve Dışı. *Asya'da Popüler Kültür ve Medya*. Der. M. Binark, Ankara:UMAG. 47-68.
- Ünal, S. ve Binark, M. (yayın aşamasında). Çin'de Çevrimiçi Yönetim ve Mobil Platformlar Üzerinden Kurulan Bioiktidar, *Bioiktidar*. Der. G. Demez. İstanbul: Bağlam.